

استاد محمد علی جاودان

سرشناسه: جاودان، محمدعلی، ۱۳۲۴ -

عنوان و نام پدیدآور: جانشین پیامبر/محمدعلی جاودان.

مشخصات نشر: قم: واژه پرداز اندیشه، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۵۲۰ ص.

شابک: ۹۷۸۶۲۲۶۹۴۷۰۰۸۴

وضعیت فهرست نویسی: فیفا

موضوع: علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق.

موضوع: 'Ali ibn abi-Talib, Imam I, 600-661

موضوع: علی بن ابی طالب علیه السلام، امام اول، ۲۳ قبل از هجرت - ۴۰ ق - اثبات خلافت

موضوع: *Proof of caliphate: -- Ali ibn Abi-talib, Imam I, 600-661

موضوع: اسلام - تاریخ - از آغاز تا ۲۱ ق.

موضوع: Islam -- History -- To 661

رده بندی کنگره: ۲۳۰/۵

رده بندی دیویی: ۲۳۰/۵۲

شماره کتابشناسی ملی: ۲۹۶/۵۰۷

تمام حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مؤلف است. هرگونه کپی‌برداری غیرمجاز ممنوع است.

عنوان کتاب: جانشین پیامبر

مؤلف: استاد محمدعلی جاودان

گروه پژوهشی: حسین حاجی حسینی / محمدرضا عبدالملکی

ویراستار: مصطفی شاه‌محمدپور

مدیر هنری: مهیار سپهری

صفحه‌آرا: سید احسان عابدی

چاپ دوم - تابستان ۱۴۰۱

تیراژ: ۱۰۰۰

شماره تماس: ۰۲۵۲۷۶۲۳۵۲۶ - ۰۲۵۷۷۴۱۷۵۲ - ۰۲۵۳۷۸۴۱۲۲۳

همراه: ۰۹۱۲۷۹۷۴۷۵

تارنما: www.ImanMandegar.ir

۶۱	● ماجرای حصر در شعب ابی طالب	۵۰	● فهرست
۶۱	محاصره در شعب ابی طالب		
۶۵	● ماجرای پیمان‌های سرنوشت‌ساز	۹	● مقدمه
۶۵	پیمان برادری اول	۹	شرایط و مقدمات لازم برای پژوهش تاریخی
۶۶	جریان‌ات تازه و امیدوارکننده	۱۳	مشکلات و موانع اصلی
۶۸	بیعت عقبه اول	۲۵	● ماجرای ولادت جانشین پیامبر
۷۱	● زمینه‌های هجرت به مدینه	۲۵	خاندان و دودمان
۷۱	عام الحزن و آغاز دوران بی‌حمایتی	۲۸	تولد در خانه کعبه
۷۳	هجرت مسلمانان به سوی حبشه	۲۹	● ماجرای تربیت نبوی جانشین پیامبر
۷۵	باز شدن روزنه‌های امید	۲۹	تربیت در دامان پیامبر
		۳۱	در کنار پیامبر در غار حراء
۷۷	● ماجرای هجرت پیامبر و لیلۃ المبیت		
۷۷	توطئه جدید قریش برای کشتن پیامبر	۳۳	● ماجرای دعوت مخفیانه
۷۸	جان‌فشانی جانشین پیامبر در حراست از جان ایشان	۳۳	اولین مسلمانان در مکه
		۳۸	مدرسه مخفی مسلمانان مکه
۸۱	● ماجرای هجرت از مکه		
۸۱	هجرت پیامبر از مکه	۴۱	● ماجرای دعوت از نزدیکان
۸۵	توقف و اقدامات پیامبر در قبا تا رسیدن جانشینان	۴۱	یوم الانذار و دعوت خویشاوندان
		۴۳	بررسی روایت مکتب خلفا از ماجرا
۸۹	● ماجرای تشکیل امت واحده در مدینه		
۸۹	تاسیس مسجد النبی	۴۷	● ماجرای دعوت‌های علنی
۹۴	پیمان برادری و عقد اخوت	۴۷	دعوت عام و علنی
۹۶	تدوین و ابلاغ اولین قانون شهروندی	۴۸	فعالیت‌های تبلیغی پیامبر

۱۸۷	● ماجرای غزوهٔ احزاب	● ماجرای ازدواج جانشین پیامبر با دختر ایشان	۱۰۱
۱۸۷	اتفاقات مهم پیش از آغاز نبرد	۱۰۱	خواستگاری از دختر پیامبر
۱۹۰	رویارویی و نبرد سرنوشت‌ساز	۱۰۵	عروسی دختر پیامبر
۱۹۶	هزیمت نهایی دشمن		
۱۹۷	● باز هم ماجرای پیمان شکنی یهود	● ماجرای غزوهٔ بدر	۱۱۱
۱۹۷	خیانت بنی قریظه در نبرد احزاب	۱۱۶	آغاز نبرد
۱۹۸	درگیری و نبرد بیرون قلعه‌ها	۱۲۰	پس از پایان نبرد
		۱۲۳	منافقین بدر
		۱۲۵	حساسیت و آثار پیروزی مسلمانان
۲۰۳	● ماجرای صلح حدیبیه	● ماجرای یهودیان مدینه	۱۲۷
۲۰۳	مانور بزرگ قدرت و مذاکره صلح	۱۲۷	پیمان بستن با یهودیان
۲۰۵	برخی از وقایع و اتفاقات پیرامونی	۱۲۸	مراحل مختلف رویارویی یهودیان مدینه با اسلام
۲۰۹	● ماجرای فتح خیبر	● ماجرای غزوهٔ احد	۱۵۱
۲۰۹	خط پایانی بر دشمنی یهودیان	۱۵۱	پیش از شروع نبرد
۲۱۳	ماجراهای قبل از غزوهٔ خیبر	۱۵۸	روز نبرد و آغاز درگیری
۲۱۵	حملهٔ سحابهٔ اسلام به خیبر	۱۶۳	نقش جانشین پیامبر در حفظ جان ایشان
۲۲۱	اتفاقات پس از فتح خیبر		
۲۲۲	داستان باغ‌های فدک		
۲۲۷	● ماجرای فتح مکه	● ماجرای وقایع پس از غزوهٔ احد	۱۶۹
۲۲۷	نقض صلح‌نامه و باز شدن راه برای فتح	۱۶۹	خلاصه‌ای از فرجام جنگ احد
		۱۷۳	غزوهٔ حمرهٔ الاسد
۲۳۱	● ماجرای غزوهٔ حنین	● ماجرای وقایع تلخ سال چهارم	۱۷۷
۲۳۱	رویارویی با جنگ طلبان هوازن	۱۷۷	جرات یافتن مخالفان پس از انتشار خبر احد
۲۳۳	نقش جانشین پیامبر در فتح نهایی	۱۷۷	سرپیچی ابی سلمهٔ بن عبدالاسد
۲۳۵	ماجرای تقسیم غنایم هوازن	۱۷۹	کشتار جمیع
۲۳۷	ماجرای بخشیده شدن و بازگشت اسیران	۱۸۰	کشتار بشر مؤونه
۲۴۱	● ماجرای غزوهٔ طائف	● ماجرای پیمان شکنی دوبارهٔ یهود	۱۸۳
۲۴۱	طائف، پناهگاه فراریان حنین	۱۸۳	جایگاه و موقعیت بنی‌نضیر
۲۴۲	ماجرای نجوای جانشین پیامبر با ایشان	۱۸۴	مقابله با عهدشکنان

- ماجرای نزول آیه نوح در شأن جانشین پیامبر ۳۲۹
 شأن نزول آیه و تلاش ثروتمندان برای احاطه پیامبر ۳۲۹
 برکات نجوای امیرالمؤمنین برای امت اسلامی ۳۳۰
-
- ماجرای مأموریت‌های جانشین پیامبر در یمن... ۳۳۳
 سفر تبلیغی اول جانشین پیامبر به یمن ۳۳۳
 سفر دوم جانشین پیامبر به یمن ۳۳۷
-
- ماجرای حجة البلاغ و اعلام جانشین پیامبر ۳۴۳
 تجدید حج ابراهیمی ۳۴۳
 تعلیم عملی حج ابراهیمی ۳۴۴
 خطبه پیامبر در عرفات ۳۴۷
 خطبه پیامبر در منی ۳۵۱
 خطبه پیامبر در مسجد خیف ۳۵۶
 مروری بر مفاد حدیث ثقلین ۳۵۸
 خطبه پیامبر در کنار کعبه ۳۶۰
-
- ماجرای غدیر خم و اعلام جانشینی... ۳۶۵
 خروج از مکه و توقف در غدیر خم ۳۶۵
 خطبه غدیر در آینه روایات تاریخی ۳۷۰
 اتفاقات مهم پس از خطابه غدیر ۳۷۵
 نقد و بررسی یک روایت از عامه ۳۷۶
 جمع‌بندی بحث ۳۸۴
 ماجرای بازگشت پیامبر به مدینه ۳۸۶
-
- ماجرای اعزام سپاه اسامه... ۳۸۹
 تجهیز سپاه به فرماندهی اسامه ۳۸۹
-
- ماجرای وصیت مکتوب پیامبر... ۳۹۵
 زیارت پیامبر در اوایلین روزها از بقیع ۳۹۵
 نامه‌ای که هرگز نوشته نشد ۳۹۶
 آخرین روزهای پیامبر خدا ۴۰۴
-
- ماجرای ابلاغ آیات برائت... ۲۴۷
 اهمیت اتفاقات دو سال آخر عمر پیامبر ۲۴۷
 اقتدار کامل و برائت از مشرکان ۲۴۸
-
- ماجرای غزوه ناکام تبوک... ۲۵۵
 وقایع پیش از اعزام نیروها ۲۵۵
 تحرکات و خطر جدی منافقان ۲۵۹
 سوء قصد منافقان به جان پیامبر ۲۶۳
-
- ماجرای حدیث منزلت... ۲۶۷
 شرایط صدور حدیث ۲۶۷
 برخی از فضائل و نسبت‌های حضرت هارون ۲۶۹
 احادیث متناظر حدیث منزلت ۲۷۶
-
- ماجرای سد الابواب... ۲۸۱
 زمینه‌های افشای فضیلتی دیگر برای جانشین پیامبر ۲۸۱
 نقد یک تحریف در مکتب خلفا ۲۸۶
-
- ماجرای نزول آیه تطهیر... ۲۸۹
 مروری بر آیات پیرامون آیه تطهیر ۲۸۹
 روایات عامه درباره شأن نزول آیه ۲۹۲
 مروری بر نکات مهم در آیه تطهیر ۲۹۵
 اهتمام پیامبر برای تعیین مصداق اهل بیت ۲۹۹
-
- ماجرای نزول آیه ولایت در شأن جانشین پیامبر ۳۰۱
 مروری بر شأن نزول آیات ۳۰۱
 بررسی سیاق و معنای آیه ولایت ۳۰۴
-
- ماجرای نزول آیه مباحله... ۳۱۳
 ماجرای مباحله با مسیحیان نجران ۳۱۳
 نگرش مورخان مکتب خلفا نسبت به مباحله ۳۱۷
 «انفسنا» بالاترین فضیلت برای جانشین پیامبر ۳۲۲
 مباحله در روایات امامیه ۳۲۵

الحمد لله رب العالمين. كما هو أهله والصلاة والسلام على خير خلقه محمد وآله. تاريخ، یک علم است؛ علم به معنای واقعی کلمه، با روش‌ها و اهداف خاص خود. بنابراین تاریخ اسلام هم یک علم است، اما با یک هدف مقدس. این هدف، شناخت اسلام است که یک امر تاریخی و زنده است. تاریخی است، چون در هزار و چهارصد سال گذشته متولد شده است؛ و زنده است، چون با همه اجزاء، روح و جان‌ش در زندگی ما جاری است، در تمام تاریخ ما حضور داشته و با همه چیز ما درهم تنیده شده است. به همین دلیل ما به شناخت تاریخ اسلام به این شکل عمیق و گسترده نیاز داریم.

اما برخلاف انتظار و متأسفانه تاریخ اسلام، آن‌چنان با دروغ و تحریف، آغشته و مخلوط شده است که راه به دست آوردن حقیقت از میان اسناد و مدارک موجود، کاری بسیار دشوار و دور از دسترس می‌نماید. محقق تاریخ اسلام، باید حقیقت تاریخی را گاه از دل چندین و چندین بلکه ده‌ها و صدها دروغ و جعل و تحریف، بیرون بکشد.

♦ شرایط و مقدمات لازم برای پژوهش تاریخی

روشن است که این کار، به شرایط و مقدمات خیلی جدی نیاز دارد:

■ ۱) علمیت و تحقیق کافی

تحقیق در تاریخ، اهلیت علمی کافی می‌طلبد که بدون چندین سال تحصیل امکان ندارد. برای مثال تنها کسی می‌تواند در تاریخ اسلام محققانه حرف بزند و نظری صائب داشته باشد که بعد از تحصیل مقدمات، حداقل ده تا پانزده سال در فقه درس خوانده و تمرین مسائل فقه کرده باشد و قدرت اجتهاد

و توانایی حل مسائل و مشکلات فقهی را به دست آورده باشد. چنین عالمی می‌تواند به تحقیق در مسائل تاریخ اسلام بپردازد. در واقع تاریخ و کار تاریخی، همان سختی‌ها و پیچ و خم‌های کار دقیق فقهی را دارد، و حتی شاید بیشتر.

■ ۲) حوصله و خستگی‌ناپذیری

کسی که از اهلیت علمی لازم برخوردار است، بایستی از حوصله کافی برای پیگیری و تحقیق و تفحص کامل در منابع و اسناد برخوردار باشد. بنابراین، تحقیق تاریخی، حوصله بسیار می‌خواهد و با عجله‌های مرسوم زمان ما، به هیچ‌وجه سازگار نیست. نمونه‌های مختلف این مطلب بسیار است که برخی از آنان را ذکر می‌کنم.

یک نمونه ممتاز از این حوصله سرنرفتن و کار بدون فترت و خستگی‌ناپذیری را این بنده از مرحوم استاد علامه سید مرتضی عسکری شنیده‌ام. ایشان به من می‌فرمود: برای نوشتن کتاب «خمسون و مائة صحابی مختلق» هر روز، ۱۷ ساعت به کار و تحقیق مشغول بودم. شب‌ها دوتا دو ساعت می‌خوابیدم. یک ساعت هم در طول روز استراحت می‌کردم که در میان آن، باز به مطالعه و کار می‌پرداختم. تنها دو ساعت باقی می‌ماند که در این دو ساعت باقیمانده نیز به کارهای روزمره زندگی می‌پرداختم.

نمونه دوم را در زندگی علامه امینی رحمته الله است نقل کرده‌اند. مرحوم کاشف الغطاء کتابخانه‌ای در نجف داشت. این کتابخانه در اطاقی روبه آفتاب بود و درهای آنکه روبه حیاط باز می‌شد، همگی از شیشه بود و مانع تابیدن آفتاب گرم و سوزان و طاقت‌فرسای نجف نبود. در آنجا فرش‌هایی از لیف خرما به نام کُمبار پهن شده بود که قرص و محکم بود که به سادگی از بین نمی‌رفت. مرحوم علامه امینی به آنجا می‌رفت و بدون هیچ وسیله خنک‌کننده‌ای، روی این کُمبارها می‌نشستند و به مطالعه می‌پرداختند. گاهی تا چهار ساعت مطالعه می‌کردند، به‌گونه‌ای که وقتی از جای برمی‌خواستند، تمام جای بدن ایشان از عرق تر شده بود، اما ایشان همه این سختی‌ها و سختی‌های بیشتر

از این را تحمل می‌کردند تا بتوانند کاری انجام دهند. علامه امینی تنها در نگارش «الغدیر» ده هزار کتاب را به‌طور کامل و صد هزار کتاب را به‌صورت تورق مطالعه کرده بودند. روزی شانزده ساعت مطالعه و تحقیق داشتند و گاهی برای پی‌بردن به شرح حال راویان یا سند احادیث یا تصحیح واژه‌های آن، بیش از ده شبانه‌روز وقت صرف می‌کرد. اگر به کتابی تازه دست می‌یافت، تا مطالعه آن را تمام نمی‌کرد، از آن کتاب دست برنمی‌داشت.

نمونه دیگر مرحوم علامه میرحامد حسین هندی، صاحب کتاب «عبارات الانوار»^۱ است. گفته‌اند که دست راست ایشان در اثر نوشتن و کتابت بسیار، از کار افتاده بود و در اواخر عمر دیگر با دست چپ می‌نوشت.^۲ اگر باز هم نمی‌توانست چیزی را خودش بنویسد، املاء می‌نمود تا دیگران مطالب را ثبت کنند. ایشان کتاب عبارات را که در دفاع از امیرالمومنین بود، به سادگی و آسانی و راحتی نوشت.

علامه میرحامد حسین برای تألیف کتاب خود، به تنهایی سخت‌ترین و پرزحمت‌ترین سفرها را انجام می‌داد. مثلاً در سفری که به مکه داشت، به کتابخانه‌های حرمین شریفین راه یافت و شروع به استنساخ کتب مهم و دست اول آنجا کرد. گاهی به عنوان خادم و کارگرد یکی از روستاهای دور افتاده شهر مکه به خانه عالمی سنی وارد می‌شد تا در کتابخانه او به کتابی که دنبالش می‌گشت، دست یابد و تحقیقات خود را کامل کند. ایشان حتی زمانی برای پیدا کردن کتابی، به مصر سفر کرد و کتابی را که می‌خواست پیدا کرد و با کشتی برگشت.

تلاش بی‌وقفه او تا پایان عمر، علی‌رغم بیماری‌ها و ضعف جسمانی، ادامه داشت و هیچ‌گاه از تلاش و کوشش خود در مسیر تحقیق و تألیف و دفاع از امیرالمومنین دست برنداشت.^۳

۱. «عَبَقَاتُ الْأَنْوَارِ فِي إِمَامَةِ الْأُمَّةِ الْأَطْهَارِ» اثری علمی و تحقیقی به زبان فارسی، تألیف علامه میرحامد حسین هندی است. این کتاب با موضوع «امامت» و ردیه‌ای بر کتاب تحفة اثنا عشریة، نوشته عبدالعزیز دهلوی نگاشته شده است. میرحامد حسین در این کتاب حرف به حرف مدعیات دهلوی را با براهین استوار و مستند نقض کرده است. عبارات الانوار بالغ بر صد جلد است.

۲. ریحانة الادب (مدرس تبریزی) ۳/ ۳۷۸

۳. تکملة نجوم السماء (کهنوی کشمیری) ۲۴/ ۳۰